

Радмило Маројевић

ЉУБИША И ЊЕГОШ – ЛЕКСИЧКЕ И ФРАЗЕОЛОШКЕ ПАРАЛЕЛЕ

(Фрагмент: *Пој Андравић нови Обилић*, 1)*

У серији радова у којима се упоређују лексичке и фразеолошке јединице које употребљава Стефан Митров Љубиша у *Приповијестима црногорским и приморским* с одговарајућим јединицама из Његошевих пјесничких дјела овај чланак је први дио фрагмента посвећеног приповијести *Пој Андравић нови Обилић*. Он је посвећен паралелама с *Горским вијенцем*, док ће се у другом дијелу размотрити паралеле са спјевом *Шћепан Мали*. Анализиране лексеме и фраземе бацају свјетло на значење Његошевих израза, али и на могући језички утицај пјесника с Његуша на млађег савременика, прозног писца из Паштровића, који је био Његошев сљедбеник и приврженик (и први коментатор *Горској вијенца*).

Кључне ријечи: Петар II Петровић-Његош, спјев *Горски вијенац*; Стефан Митров Љубиша, приповијест *Пој Андравић нови Обилић*, прво коментарисано издање *Горској вијенца*

In the series of papers that compare the lexical and phraseological units used by Stefan Mitrov Ljubiša in *Montenegrin and Littoral Stories* with the corresponding units from Njegoš's poetic works, this article is the first part of the fragment dedicated to the story *Pop Andrović the New Obilić*. It focuses on the parallels with *The Mountain Wreath*, while in the second part attention will be turned to parallels with the story *Stephen the Little*. The analyzed lexemes and phrasemes shed light on the meaning of Njegoš's expressions, but also on the possible language influence of the poet from Njeguši to the younger contemporary, the prose writer from Paštrovići, who was Njegoš's follower and devotee (and also the first analyst of *The Mountain Wreath*).

Key words: Petar II Petrović-Njegoš, *The Mountain Wreath*; Stefan Mitrov Ljubiša, *Pop Andrović the New Obilić*, first annotated edition of *The Mountain Wreath*.

0. Полазишта. У тумачењу лексичких и фразеолошких јединица у Његошевом идиолекту и пјесничком језику, као и при објашњавању специфичних граматичких конструкција, користи се и метод налажења интертекстуалних паралела с контекстима из српске народне и умјетничке књижевности. Од свих савременика Његошу су били језички најближи, с једне стране, Вук(о) Врчевић, Херцеговац из Рисна, који је био Његошев врсник, исте 1811. године рођени, и Стефан Митров Љубиша, Паштровић из Будве, нешто више од десет година млађи од пјесника с Његуша.

0.1. Серију студија случаја у којима се упоређују лексичке и фразеолошке јединице које употребљава Стефан Митров Љубиша у *Приповијестима*

* Рађено у оквиру научног пројекта „Пјесничка дјела Петра II Петровића-Његоша у оригиналу и руским преводима” Института за славистику и филологију Паневропског универзитета Апеирон у Бањој Луци.

црногорским и приморским с одговарајућим јединицама из Његошевих пјесничких дјела отпочели смо фрагментом *Краћа и ње краћа звона* објављеним у часопису *Српски језик* (МАРОЈЕВИЋ 2023а): лексичке и фразеолошке паралеле на релацији Његош : Љубиша у том раду успоставили смо са спјеговима *Горски вијенац* (првих шест примјера) и *Шћејан Мали* (других пет примјера) те са пјесмом *Поздрав (србском) роду*, из које је узет мото *Шћејана Малој* (последњи примјер).

0.2. Анализа се у овом фрагменту серије студија случаја врши и методологија провјерава примјерима из Љубишине приповијести *Пој Ангровић нови Обилић*, али се овдје, у првом дијелу фрагмента, анализирају паралеле с *Горским вијенцем* (паралеле са спјегом *Шћејан Мали* остављене су за други дио фрагмента). У једној од три студије случаја овога рада успоставља се интертекстуално поређење и с Љубишином приповијешћу *Горде или Како Црногорка љуби*.

0.3. Примјере наводимо из два издања – једно је оно које је објавила Српска књижевна задруга о стогодишњици пишевог рођења (према години која стоји у ауторовој аутобиографији) (Љубиша 1924)), а друго – оно које је објавио подгорички ЦИД а приредио га Ново Вуковић (Љубиша 2001).

1. Збили ти се снови на Турчина! [ГВ 518]. Ову серију студија случаја отпочећемо 518. стихом *Горској вијенца*, из четврте реплике Вука Мићуновића, с тим што ћемо навести завршна три стиха реплике као минимални контекст а у формату нашег основног издања:

крупно нешто учиш у памети
(збили ти се снови на Турчина!),
а ја зеbem од много мишљења.
[ГВ 517–519].

1.1. Израз *збили се* (коме) *снови на* (кога), посвједочен у 518. стиху *Горској вијенца*, тумачен је на два начина. Једни облик *збили се* читају с краткосилазним акцентом на првом слогу и полазе од тога да је то радни глаголски придјев у функцији (крњег) перфекта у значењу 'твоји снови су се сабили, концентрисали на Турке'. То тумачење засновао је заправо Стефан Митров Љубиша као први коментатор спјева, али с нешто друкчијом семантичком интерпретацијом [види т. 1.2], а прихватили су га Милан Решетар (у првих осам издања *Горској вијенца* као једино, а у последња два издања као тумачење којему се даје предност), Лабуд Гојнић, Трифун Ђукић, Антун Барац, С[алко] Назечић, Ј[ован] Вуковић, Михаило Стевановић, Александар Младеновић и Радојица Јовићевић, а ушло је и у двотомни *Речник Његошева језика*. Испоставило се да то тумачење – није тачно.

Други облик *збили се* читају по новоштокавској акцентуацији са дугоузлазним акцентом на првом слогу и полазе од тога да је то радни глаголски придјев у функцији опатива у значењу 'нека се твоја страховања збуду (остваре, обистине) на потурицама, о њихову главу'. Први је наведени стих овако протумачио Свет[ислав] Вуловић у студији посвећеној првом (Кирстевом) преводу спјева на њемачки језик супротстављајући то своје тумачење

чење мишљењу једног анонимног Херцеговца: „Ја мислим, да овај стих значи: да Бог да твоји зли снови, који те канда муче, Турчину зло наслутили, т.ј. на њему се сан испунио (збио, догодио); али ми један прост Херцеговац, који *Горски Вијенац* на памет и Црну Гору у накрст зна, рече, да ће то значити: све једнако о Турчину мислиш, да је, дакле, овде *збили се* = скупили се” (Вуловић 1886: 32–33). Вуловићево тумачење прихватају Л[азар] Томановић, Љуб[омир] Стојановић, Никола Банашевић, Отакар Колман, Данило Вушовић, Божидар Ковачевић, Ђуза Радовић, Видо Латковић, Слободан Томовић и Радмило Маројевић. И то тумачење, као што се испоставило, и јесте тачно.

Ми смо ово друго тумачење прихватили, најприје у критици монографије Михаила Стевановића *Језичка тумачења у коментаријима Његишева Горског вијенца* (1976): „За нас је ипак прихватљивије мишљење других коментатора, по коме је овде радни придев употребљен као оптаив (са значењем: нека се све несреће којих се бојиш и које те у мислима прогањају сруче на Турке)” (Маројевић 1978: 224).

Решетарево тумачење, које Стевановић није успио да рехабилитује, у критичком издању (Маројевић 2005: 625–636) одбацили смо и као алтернативно. То тумачење одбацујемо, прво, из семантичких разлога: не може се природном сматрати конструкција у којој се нечији снови на некога збијају – глагол *збијити/збијати (се)* нема такве семантичко-контекстуалне услове употребе. А друго, из филолошких разлога морамо га сасвим искључити: ако се за множински облик *снови* може рећи, иако је то неприродно, да су се они збијили један до другог, то се не може рећи за сингуларни облик *сан(ак)*. А управо је њиме pjesnik био отпочео 518. стих: **збио ти се санакъ**, али је те четири ријечи прецртао и у продужетку написао: **збили ти се снови на Турчина** – [ВГ л. 6 об.; и претходни стих се у рукопису завршава повлаком која је у првом издању замијењена запетом]. Овдје треба подсјетити да је иста ријеч и у истом значењу (у облику једнине мушког рода, као и у рукопису *Горског вијенца*) употријебљена и у pjesми коју је Вук насловио *Женидба Максима Црнојевића*: „Зао санак, сестрићу Јоване! / „Бог годдио и Бог догодио, / „На тебе се таки санак збио! [...]” (Караџић 1845: 541), што је, како је оцијенио В. Латковић позивајући се на О. Колмана, још један доказ (Руси би рекли: лишнее доказательство) да се израз мора оптаивно тумачити.

1.2. У своме издању *Горског вијенца* Стефан Митров Љубиша 518. стих завршава тачком и запетом, а претходни само запетом:

Kрупно nešto učiš u pameti,
Zbili ti se snovi na Turčina;
A ja zebem od mnogo mišljenja.
(Љубиша 2023 (1868): 237 (27)),

а уз сва три финална стиха реплике везује по једну напомену с тим што напомена за анализирани стих стоји уз медијални такт (snovi): Rgjava misliš. [нап. 7, сугласник *ђ* обиљежава се диграмом *gј*]; Sve sanjaš o Turcima. [нап. 8]; A mene studen od mnogo mišljenja obuzima. [нап. 9].

1.3. Интертекстуалну паралелу наводимо из Љубишине приповијести *Пој Андоровић нови Обилић*: Провидник се насмије: „Што су вам се збили

снови на Турчина? Не мисли се паши на вас, но чека час по час од султана сјекиру за врат, а откад сте стали на мир са Спичанима, нема ни рад шта. То вас неко страши и воду мути како би боље уловио рибицу. Чувајте се од домаћијех паша и бегова, а за Турке ја ћу се старати нека вас глава не боли.” (Љубиша 2001: 118; уп.: Љубиша 1924: 154).

1.4. Потпуно је извјесно да је Љубишина упитна реченица („Што су вам се збили снови на Турчина?”) заправо конкретизација сопственог коментара *Горској вијенца* („Sve sanjaš o Turcima”) – и парафраза погрешно схваћеног Његошевог стиха „(збили ти се снови на Турчина!)”, који је стварно уметнута узвична оптаивна конструкција. Примјером илуструјемо жанр а н т и к р и л а т е м â – Његошевих стихова који се погрешно тумаче и погрешно примјењују.

Други такви примјери могу бити прва два стиха финалног синтаксичког периода другог монолога (треће реплике) владике Данила, који се из неутралних условних реченица оригинала (везник *нека* у значењу ‘па и да’):

Нѐка бѹдѐ борба нѐпрестāнā,
нѐка бѹдѐ што бити не може:
нѐк’ āд прождре, покоси Сатана –
на гробљу ће изнићи цвијеће
за дāлекō неко покољење!

[ГВ 658–660]

у антикрилатемама преносе у експресивне узвично интониране императивне конструкције (реконструише се погрешно рјечца *нека*, која са обликом 3.л. презента образује императив): *Нека буде борба нејресѣана! Нека буде шѣто бийѣи не може!*

Истичемо правилну интерпункцију финала монолога владике Данила у Љубишином издању *Горској вијенца*:

Neka bude borba neprestana,
Neka bude što biti ne može,
Nek Had proždre, pokosi satana,
Na groblju će iznići cvijeće
Za daleko neko pokoljenje.

(Љубиша 2023 (1868): 244 (34)),

што значи да је Љубиша тачно разумио стихове. Додуше, приређивач коментарише само завршне стихове: „Ovgje kaže da će onijem koji poginu u boju s poturicama izniknuti na grobovima cvijeće; to jest da će svoje ime ovjekovječiti” [нап. 2]. Коментатор није могао претпоставити да ће каснији приређивачи, уз неадекватну интерпункцију, погрешно протумачити и везник *нека* као императивну рјечцу.

Финале монолога владике Данила има сљедећи смисао: ‘па и да се борба никад не заврши (тј. да се не заврши нашом побједом), па чак и да се деси немогуће – да нашу земљу покори Турска и да нас Турци све поубијају, наша жртва има смисла јер ће надahнути неко будуће покољење да извојује слободу’.

2. Ал’ од мира вјеру ухватимо [ГВ 729]. Серију студија случаја наставићемо 729. стихом *Горској вијенца*, из (једине) реплике чији је говорник

’Аци-Али Медовић, кадија. Притом ћемо селекувати стихове у којима се помиње именица *мир* и њене изведенице а невешћемо их у формату основног издања:

ја знам дивно штò смо окупљени:
 да миримо крви међусобне. [...]
 међу собом да начин видимо
 и сміримо двије породице, [...]
 да радимо да их помиримо
 ал’ од мира вјеру ухватимо:
 ја ћу први поћи пред кумама,
 ја за главе братско мито дати –
 тек сміримо, динар прекинимо
 и крвнице пушке објесимо!

[ГВ 721–722, 724–725, 728–733].

2.1. Из критичког издања (Маројевић 2005: 79–80) пренијећемо тексто-лошке напомене које се везују за наведене стихове:

- 721 *шћид* – односни зам. прил. (везн. ријеч) у зн. ‘зашто’ [...]
 722 (дà) *миримо крви* – фраз. ‘да миримо братства ради спречавања крвне освете’ [...]
 725 *смримо* – 1.л. мн. презнета (а не имп. *смримо*) [...]
 729 *ал’* – раставни везн. у зн. ‘или’ [...]
 730 *први* – обл. редног броја *први* (а не прид. *први*) [...]
 731 (за) *главе* – ак. мн. им. *глава*; (jà) [ћу] *дати* – крњи футур I (1.л. јд.)
 732 *иде* – прил. с глав. акц. у зн. ‘само’ (а не везн. *иде* с поб. краткосил. акц. у зн. ‘чим’) [...]; *смримо* – 1.л. мн. имп. (а не презента *смримо*) [...]; *динар прекинимо* – изр. у зн. ‘преполовимо динар’, метонимијски: склòпи-мо уговор о миру

2.2. На два стиха (728–729):

Da radimo da jih pomirimo,
 Al’ od mira vjeru uhvatimo.

(Љубиша 2023 (1868): 248 (38))

односи се сљедећа напомена Стефана Митрова Љубише: *Или pomiriti, ili barem primirje ugovoriti*. [нап. 2 (Љубиша је Његошеве замјеничке облике **ихъ**, **имъ** транслитерисао с коријеном *j-*)].

2.3. Навешћемо двије интертекстуалне паралеле из *Приповијестий црно-јорских и приморских* Стефана Митрова Љубише:

У ширем значењу је интертекстуална паралела из приповијести *Горге или Како Црнојорка љуби*: „[...] Ухвати ш њим вјеру, како ће му слободно изаћи на диван ови ћесареви људи са мношвом уједно, ако му и нијесам премио; нека прими од њих дарове што му шаље најстарији цар на свијету, и новац што је за потребе, пак нека се ш њима договори и уговори како га Бог учи. [...]” (Љубиша 1924: 240; уп.: Љубиша 2001: 179).

Најближа паралела је из приповијести *Пош Андровић нови Обилић*: „Хоћу и право је”, рече поп. „Ухватимо вјеру од умира, чисту, тврду, непреломну

до Петрова-дне по нашки, који најприје на здравље дође. [...]” (Љубиша 2001: 103; уп.: Љубиша 1924: 133–134).

2.4. У завршном сегменту ове студије случаја размотрићемо, с једне стране, предлошко-падежну везу *од мира* која контекстује идиом *ухваћити вјеру*, а с друге стране, разлику између израза *ухваћити вјеру од мира*, коју налазимо код Његоша, и *ухваћити вјеру од умира*, који је употребио Љубиша.

(1) Ми нисмо коментарисали 729. стих *Горској вијенца*, осим граматичке ријечи *ал’* на почетку стиха (у нашим издањима апостроф у оваквим примјерима указује да се уместо њега може изговарати неслоговно *и* испред вокала наредне ријечи), али су га зато објашњавали други.

Стих 729 коментаришу Милан Решетар: „или барем [*вар.* бар] да ухватимо вјеру, да [*вар.* вјеру да] ће бити за неко вријеме мир” (РЕШЕТАР 1890: 128; варијанте цит по: РЕШЕТАР 1940: 45) (према десетом издању коментар цитира Видо Латковић (Бошковић – Латковић 1952/1957: 179)), Ђуза Радовић: „или да се бар обавежу да се за извесно време неће нападати. Реч је о крвној освети, која је била у Ц. Г. врло развијена. Мирење крви (в. ст. 722), помирење завађених породица вршило се побратимством или кумством” (РАДОВИЋ 1947: 198), Никола Банашевић: „Или (*ал’*) да се обавежемо, датом речју, на мир (не каже се за које време)” (БАНАШЕВИЋ 1973: 231) и Александар Младеновић: „или да добијемо обећање о миру, реч да ће се, бар извесно време, уздржати од међусобних напада” (МЛАДЕНОВИЋ 1996: 194).

Божидар Ковачевић коментарише синтагму која обухвата први и други такт стиха: „729 *вјера од мира*, примирје” (КОВАЧЕВИЋ 1940: 60).

Трифун Ђукић коментарише као цјелину стихове 725–733: „Село Ђеклићи било се скоро цело потурчило. Између тамошњих потурица и Велестова – одакле је и Вук Мићуновић, највећи непријатељ Турака – било је често свађе и крви. Бајице опет беху убили Муја Алића због Руже Касанове (упореди ст. 453–498 [*вар.* 456–500]). Помирење између завађених вршило се на три начина: или се давала вера, на одређено време, да се неће нападати, или се правило побратимство, као што је раније напоменуто, или се пак чинило преко кумства. У овом последњем случају иду жене, са малом децом у колевкама, и пред кућом убијенога куме Богом и св. Јованом | да се породице помире. Као залого после извршеног кумства једну половину пресеченог [*вар.* пресечног] динара узима једна, а другу друга страна” (ЂУКИЋ 1941: 151–152 (знак | указује на прелазак на нову страну у тексту који се цитира, а знак / указује на нови редак); варијанте цит. по: ЂУКИЋ 1944: 157).

Михаило Стевановић разматра везу предлога *од* с генитивом, најприје у стиху: Него хајте, од земље главари [ГВ 723], а затим у стиху: Ал’ од мира вјеру ухватимо [ГВ 729]: „[...] *од мира* такође одређује именицу *вјера*, уз коју стоји, али ту немамо генитивно већ локативно значење [*вар.* стоји као њен атрибут у коме се много мање осећа генитивно него локативно значење]; *вјера од мира* значи *вјера о миру* (управо *сјоразум о миру*). Вјера о миру је вера посебне врсте и зато се не може порицати да ова веза нема функцију атрибута, али је то и допуна именици уз коју стоји, па смо зато и рекли да су и функције њене унеколико друкчије него у вези предлога *од* с генитивом

из непосредно претходног става. Коментатори Горског вијенца, сви почев од Решетара, сматрали су за потребно да објасне [*гой*. само] смисао овога стиха, и сви други Решетаровим речима (иако једино Латковић то и каже). Последњи од ових, Н. Банашевић, рекао је исто тако – [*вар*. рекао је то исто] сасвим тачно – својим речима. Али нико од њих није овде осећао никакве потребе за неким језичким тумачењима. А она су свакако била потребна и зато их ми дајемо. И додаћемо ономе што смо [*гой*. у својим *Тумачењима*] рекли да се у овоме случају слажемо с Д. Вушовићем, који се на тој [*вар*. који у тој] особини Његошева језика задржава (мада за њу не даје овај већ друге неке примере), и каже да је она романског порекла [*вар*. језика, мада за њу не даје овај већ друге неке примере, види романско порекло]” (СТЕВАНОВИЋ 1976: 67; цит., варијанте и допуне наводимо по: СТЕВАНОВИЋ 1990: 113).

Упућујући на своје тумачење 729. стиха, као интратекстуалну везу Стевановић разматра 1400. стих *Горској вијенца*: „Када се прочита стих: / Причај штогод Драшко од Млетака (1400) – / намеће се претпоставка да је предлошко-падежна веза од Млетака аблативног значења и, као таква, може бити атрибут именице *Драшко*, или пак атрибут објекта *шћиоџод*. И да она у оба случаја значи шта и придев *млейџачки*. Ипак су коментатори, сви од реда, правилно схватили да ту није у питању аблативно значење те везе већ локативно, да је по функцији својој та веза допуна објекта *шћиоџод* и да стих значи: Причај штогод, Драшко, о Млеткама” (СТЕВАНОВИЋ 1976: 96; цит. по: СТЕВАНОВИЋ 1990: 152).

(2) Као што смо [у т. 2.1] видјели, стихове: да радимо да их помиримо / ал’ од мира вјеру ухватимо: [ГВ 728–729] Љубиша коментаторски диференцира. Први заправо значи: да остваримо умир, а други: да барем уговоримо примирје (да се неко вријеме не нападамо, док не остваримо умир).

Што се тиче израза *ухвайиџи вјеру од мира* код Његоша и *ухвайиџи вјеру од умира* код Љубише, разлика међу њима није била суштинска. Његош је из силабичких разлога употрејио прву, Љубиша, не користећи облик (од) *мира* него облик (од) *умира*, реплицира уобичајеном, префиксалном формулом. Контекст приповијести *Пој Андоровић нови Обилић* [види т. 2.3] указује на временско ограничење израза – „до Петрова-дне”, докад би требало остварити процедуру умира. О процедури умира као локалној специфичности обичајног права читалац се може обавијестити у Љубишином коментару *Горској вијенца*, у његовим *Приповијестима*, у Вуковом *Рјечнику*, као и у расправи Ј. Грковић-Мејџор *Језик обичајнога љрава у Њеџошевим гјелима* (Њеџошев зборник Матице српске 4).

3. Док погине кучка али жрвњи [ГВ 963]. Серију студија случаја завршићемо 963. стихом *Горској вијенца*. Три стиха којима се исцрпљује седма реплика Вука Мићуновића довољни су контекст за анализу његовог значења (наводимо их у формату основног издања):

Овај држи за рѣп ’џи-’џа
и пуштит га задбвијек нѣѣ
док погине кучка али жрвњи.
[ГВ 961–963].

3.1. У *Фразеолошком рјечнику Његошевих њјесничких гјела* (ПЕЈАНОВИЋ – МАРОЈЕВИЋ) насловни стих посматра се као (трансформисана) пословица: ДОК ПОГИНЕ КУЧКА ИЛИ ЖРВЊИ (трансф.) *џосл.*: Овај држи за реп ’аџи-’Аџа / и пуштит га за довијек неће / док погине кучка али жрвњи. [ГВ 963]. Рјечнички чланак допуњава сљедећа напомена:

• Крит. изд.: „али – раставни везн. у зн. ’или’ [...]; *жрвњи* – реконстр. сугл. њ [...], им. у зн. ’млин за ручно мљевање жита’ (у мн. јер се састоји од горњег и доњег жрвња); Вук наводи пословицу: **Кад се кучка научи на ждрмње, или кучку убиј, или ждрмње сломи** (т. ј. кад [вар. Кад] се кучка научи брашнаве жрвње лизати. – У Црној гори) [КАРАЦИЋ 1836: 163 (исправка на с. LV); варијанту цит. према: КАРАЦИЋ 1849: 120]” (МАРОЈЕВИЋ 2005: 93). Његош *џосл.* трансф. у алузију разградивши њену синтаксичку структуру. Употребом императ. у стандардној *џосл.* уноси се уопштенолично зн. гл. на коме се и заснива поучни карактер *џосл.* (ПЕЈАНОВИЋ 2010: 89)

3.2. Уз реплику Вука Мићуновића:

Ovaj drži za rep Hadži-Adža,
I pustit ga za doviјek neće
Dok pogine kučka ali žrvni.

(ЉУБИША 2023 (1868): 260 (50))

у Љубишином издању *Горској вијенца* везује се сљедећа напомена: Научи се кушка да лиже брашно у жрвнима, пак се то не да liječiti док једно од њих не crkне. [нап. 3].

3.3. Интертекстуална паралела из приповијести *Пој Андоровић нови Обилић* формално је подударна, али је прати друкчија семантизација у пишчевој напомени: „Прођу прољетос три године дана откад се тобож умирисмо, као лук и очи. По умиру опет Спичани на наше ко на пустош, у пустопашицу, у сјеку, на појиште. Или кучку уби или жрвњи [вар. жрвни] сломи¹⁾ [1] Кучка лаје кад жрвњи мељу, па треба трпљети или једно уклонити.]. Пођи један од нашијех, те залуду згодно момче, да отима једноме Спичанину сјечива с нашега, а он њега из пушке; не копорне ни петом. [...].” (ЉУБИША 1924: 135 (без наводника); варијанту цит. по: ЉУБИША 2001: 104).

3.4. Поредбена анализа овдје се усложњава: с једне стране, она изискује расправу о фонетско-фонолошкој реконструкцији сугласника <њ>; с друге стране, она је тродјелна (Његош – Вук – Љубиша); с треће стране, пословица је у Његошевом стиху преображена у алузију, па то изискује и специјалну семантичку интерпретацију. Прије разматрања тих трију питања осврнућемо се на коментаре 963. стиха (и реплике у цјелини) послеје Љубишиног а прије нашег издања.

(1) Милан Решетар коментарише посебно стих 961: „држати кога за реп” исто је што „бити чигов прирепина, слијепо се за кијем [вар. ким] поводити”; *Аџо* је (умањени облик [вар. *Аџо* (деминутив) од [x]аџија) Мухамед [вар. је Мухамед]; муслиманима је наиме [вар. јер је Турцима] Мухамед *per excellentiam* хаџија, јер [вар. пошто] је он г. [вар. год.] 629. повео први пут своје вјернике из Медине у Меку, да ту клањају на ђаби; да га тобоже почасте, Мићуновић

га иронички зове аџи-Аџом, као да рече „поштовани, свети Аџо”. Цијели стих ово значи: овај (тј. Мустај-кадија) слијепо се поводи за Мухамедом, слијепо у њ вјерује. (РЕШЕТАР 1890: 139; интерпункцију и варијанте наводимо по: РЕШЕТАР 1940: 56), а посебно стих 963: кад се пашче научи лизати брашно са жрвња, неће се од тога одвикнути, док или сáмо не погине, или не пукне жрвањ, тј. човјек који прионе уза зло неће га се оставити, док или сам не погине или му се не дигне [*вар.* узме] прилика да зло ради. Има нар. пословица у Ц. Г.: кад се кучка научи на ждрмње [*гой.* (мјесто *жрвње*)], или кучку убиј, или жрмње [*вар.* ждрмње] сломи. (РЕШЕТАР 1890: 139; интерпункцију, варијанте и допуне наводимо по: РЕШЕТАР 1940: 56).

И Божидар Ковачевић засебно тумачи стих 961: *Аџи-аџо* је Мухамед, аџија над аџијама, први муслиман. Према томе Мићуновић подругљиво вели да га се потурице слепо држе. (КОВАЧЕВИЋ 1940: 75) и стих 963: Псето које се навади да лиже брашно са жрвња неће се тога оставити док или оно не погине или док се не поквари жрвањ, па не буде брашна у њему. Тако ни потурица неће напустити веру догод траје турска власт и користи од ње. (КОВАЧЕВИЋ 1940: 75).

У напомени уз стих 961 Трифун Ђукић коментарише реплику у цјелини: Аџи-Аџо је овде Мухамед. Држати кога за реп, значи бити прирепина, слепи потскуташ. Такав је Мустај Кадија и остаће такав, док или он не погине или она вера на коју је он навикао („као кучка на жрвањ”). (ЂУКИЋ 1941: 155; исто у: ЂУКИЋ 1944: 161).

Ђуза Радовић најприје тумачи стих 961: држати кога за реч значи бити његов слепи послушник. Аџо, хипокористика од хаџија; аџи-Аџо, хаџија над хаџијама, Мухамед. Дакле, оно што Мићуновић у иронији каже у овом стиху значило би: овај је слепи приврженик Мухамедов. (РАДОВИЋ 1947: 205), а онда стих 963: у безводним крајевима мељу жито у једној врсти млина који се покреће рукама. Жрвњи су такав млин. Псето које се навикне да лиже брашно са жрвња тешко се од тога одбије док има жрвања или док оно само не погине на томе. Смисао стиха: човек навикнут да иде за својом коришћу не одвикава се од тога све док је жив. Потурице неће напустити муслиманску веру све док буду живи и док она буде пружала разне користи. (РАДОВИЋ 1947: 205).

Антун Барац коментарише заједно стихове 961–963: *Hadžija* је *hodočasnik na prorokov grob u Meku*. *Adži-adžo* је *сам Muhamed*, јер је он први ишао у *Meku*. – Овај (т. ј. *Mustaj-kadija*) *слијепо се држи Muhameda*, као куја, која се научила да лиже *žrvanj*, и не ће да се одвикне од тога; *prestat će to činiti*, кад погине *sama* или кад *žrvanj* пукне. (BARAC 1947: 181).

Салко Назечић коментарише само стих 961: Мисли да су се потурице чврсто везале за ислам. (Аџи аџо је пророк Мухамед, оснивач ислама). (НАЗЕЧИЋ 1947: 163).

Вуко Павићевић коментарише заједно стихове 961–963: Под Аџи-аџом мисли се на Мухамеда. Мустај Кадија се слијепо држи мухамеданске вјере и неће је напуштати док он не погине или му вјера не пропадне, као што се кучка не може одвикнути да не лиже брашно са жрвања (све док не погине или жрвањ не пукне). (ПАВИЋЕВИЋ В. и др. 1947: 144).

Видо Латковић тумачи засебно стих 961: У рукопису стих је гласио: „Овај држи за реп *Mухамега*”, па је ријеч *Mухамега* превучена и тек у штам-

паном тексту замијењена са *аци-Аци*. Мухамед је 629 први пут повео вјернике на хаџилук у Меку, те је он и први хаџија (ходочасник) – [вар. (ходочасник) тј.] *Аци*, а *аци* – је атрибутивни додатак за сваког ходочасника. *Држјати коџа за реп* исто је што и слијепо се поводити за ким. Према томе стих значи: овај се Мустај-кадија држи Мухамеда као слијепца. (Бошковић – Латковић 1952: 188; варијанту цит. по: Бошковић – Латковић 1957: 188), а засебно стих 963: Вук Караџић је забиљежио нар. пословицу: „Кад се кучка научи ждрмње лизати, или кучку убиј или ждрмње сломи” (бр. 2264). Једна басна Ђ. Фериха (Причица XXI, *Срп. далмајински маџазин* за 1844, стр. 94) говори о томе како се кучка не може одвићи од лизања жрвања док се не убије: „Кучку је убит тријеби, ол жрни разбити”. Мићуновић горњим стихом хоће да каже да се Мустај-кадија и потурица уопште неће одрећи посланица муслиманске вјере и користи од турске власти док год та власт траје или док он сам не изгуби живот. (Бошковић – Латковић 1952/1957: 188).

Никола Банашевић опширно коментарише стих 961: У рукопису нема речи *Аци-аци* штампаног издања. Место ње је двапут написано и оба пута прецртано име Мухамеда. Стих је, дакле, био остао непотпун. Аци (хаџи) је код муслимана ходочасник светих места Меке и Медине, а *аци* је хипокористик те речи. Прво свечано ходочашће (*хаџи*) повео је, 629. г., из Медине у Меку, сам Мухамед. Израз *аци-Аци* не мора еxplіcite да означава баш њега, како се то каже у коментарима, него би та кованица значила, отприлике, главни хаџија, хаџија над хаџијама. Њу је створио – и то не намах – сам Његош да би избегао сувише драстичан призор Мухамеда кога држе за реп (да слепачки иду за њим), и заменио га комичнијом сликом *аци-Аци* (комици доприносе асоновани самогласници *а* и алитерирани сугласници *и*). (Банашевић 1973: 257–258). А затим и стих 963: ...*жрвањ* – ручни млин, којим се меље где нема воденице. – В. Латковић упућује на пословицу из Вукове збирке (бр. 2265): „Кад се кучка научи на ждрмње, или кучку убиј или ждрмње сломи.” Према томе: потурице се неће одрећи посланица које им нуди муслиманска вера док се Турска држи или док њих не побијеш. (Банашевић 1973: 258).

Александар Младеновић коментарише заједно стихове 961–963: држећи за реп хаџију, главног или Мухамеда самог, он слепо иде за исламом, и неће се одрећи те вере докле год турска власт траје или док сам не изгуби живот (исто онако као што се кучка неће одвићи да лиже жрвањ, ручни млин, све док она не угине или се жрвањ не сломи). (Младеновић 1996: 201).

И Слободан Томовић коментарише стихове 961–963 као цјелину: Аци-Аци, шалвива Његошева конструкција од Ација (Хаџија), онај који је обишао света мјеста. Овај се слијепо (за реп) држи пророка Мухамеда, првог хаџије и ходочасника из Медине у Меку. Ништа га неће натјерати да напусти Мухамеда, као што кучка док не угине не напушта навику да лиже млин (жрвањ). „Кад се кучка научи ждрмње лизати, или кучку убиј или ждрмње сломи”. Или: „Кад се кучка научи на ждрмње, или кучку убиј или ждрмње сломи. Кад се кучка научи брашнаве жрвње лизати – у Црној Гори” (В. Караџић, *Народне њословице*). (Томовић 1986: 181).

У издању које нема ни пагинацију ни нумерацију стихова Димитрије Калезић коментарише само финални такт стиха: *аци-Аци Пророк Мухамед као*

*џрви њолазник и њоклоник свеџих мјестџа, Меке и Медине. Ово би био суџер-
лаџив именички; аџија је њоклоник, а аџи-Аџа – њоклоника; најџиџи њоклоник.*
(КАЛЕЗИЋ 1994: коментар уз стих 961).

(2) Вук је, и у пословици и у свом објашњењу, тј. у обје варијанте име-
нице, реконструисао сугласник <њ>, као што смо то и ми учинили у критичком
издању Његошевог спјева с образложењем у *Текстолоџији Горскоџ вијенца*
(МАРОЛЕВИЋ 2005: 720–724). Љубиша се у свом издању спјева држи Његоше-
ве графџе и у тексту и у коментару (и зато пише: *џгvнi, џгvнiма*). У припо-
вијести *Поџ Андоровић нови Обилић* сугласник <њ> употребљава у фусноти,
док је у говору јунака, уз морфолошки (поименичени придјев мушког рода
одређеног вида у једнини), можда хтио да изрази и фонетски дијалектизам.

(3) Вукова семантизација пословице подудара се с Љубишиним комен-
таром 963. стиха *Горскоџ вијенца*, али као да се разликују два Љубишина
објашњења у двјема фуснотама, уз Његошеве стихове и уз своју прозу, па се
поставља питање: да ли наведена паремија има два или ипак само једно зна-
чење?

По нашем мишљењу, ријеч је о једној те истој пословици употријебље-
ној у једном те истом значењу, али се у једној верзији вербализује (примарни)
узрок („кучка се научи да лиже брашно у жрвњима”), а у другој (секундар-
ни) повод („кучка лаје кад жрвњи мељу”). Паремиолог Вук и коментатор Љу-
биша наводе први услов, а прозаик Љубиша указује на други услов.

Паремија, дакле, има сљедећи смисао: ‘кучка се научи да лиже брашно
у жрвњима па лаје кад жрвњи мељу’ (па то треба трпјети или једно уклонити).

(4) Као што је истакла Ана Пејановић [види т. 3.1], Његош је пословицу
трансформисао у алузију разградивши њену синтаксичку структуру. Тиме
је пјесник изразу „док погине кучка али жрвњи” приписао прелазни статус
– између фолклорног жанра пословица и околиналног типа идиома. Вук
Мићуновић алудира на монолог који је држао МУСТАЈ-КАДИЈА. Смисао стихо-
ва састоји се у оцјени да ће се кадија слијепо држати Мухамедова учења све
док сам не погине или се не одрекне ислама. Пророчки стихови су се оства-
рили првим дијелом дисјунктивне синтагме: погинуо је ободски кадија од
метка Богдана Ђурашковића!

4. Исходишта. Три стиха *Горскоџ вијенца* и три интертекстуалне пара-
леле из приповијести *Поџ Андоровић нови Обилић* Стефана Митрова Љубише
на различит начин улазе у корпус његошологије као науке.

4.1. Други фрагмент ове серије студија случаја, посвећен Љубишиној
приповијести *Шћейан Мали*, у којем смо издвојили десет поглавља према
стиховима *Горскоџ вијенца* (МАРОЛЕВИЋ 2023б), завршили смо опаском: „С
обзиром на то да свака од размотрених студија случаја има свој закључак и
да се серија наставља, није правовремено износити општа исходишта, осим
једне врло важне закључне напомене. Није се Стефан Митров Љубиша угле-
дао на Његоша као писца (они су као писци врло различити), није епигон

или подражавалац, него се језички угледао на Његоша као ствараоца, његове текстове је посматрао као прецедентна дјела националне културе и традиције. Другим ријечима, Љубиша Његошеве изразе преузима као крилатице, онако као што су се преузимали библизми, изрази из светих књига”.

Један занимљив примјер његошевских крилатема настао је на основу првог од следећа два стиха: Удри врага, не остав му трага / али губи обадва свијета! [ГВ 301–302], а остварен је у приповијести *Горде или Како Црнојорка љуби* Стефана Митрова Љубише у следећем контексту: Донио објаву наш једновјерник и земљак, а ћесаров храбри војсковођа Вукасовић, дрнишки Срб; а уз њу благо, џебану и заиру што је за војске, да и ми, колико смо вриједни, потпоможемо ћерати врага, нек му међу нама нестане трага! (Љубиша 1924: 240; исто у: Љубиша 2001: 179). Као крилатема, наведени стих је заживио у народу, а Вук Караџић је, оцијенивши да је то народни, фолклорни израз, у свој примјерак „Српских народних пословица” накнадно додао: **Да од врага не остаје трага** (кад ко хоће да побије и жене и дјецу од каке породице, за коју се мисли да је зла) (КАРАЏИЋ 1965/1987 IX: 364). Овај примјер је подробније образложен у МАРОЈЕВИЋ 2023в (реферат је био посвећен неким специфичним питањима фразеолошке транспозиције).

Тај примјер потврђује да се жанр (његошевских) крилатема у народу појављује већ средином XIX вијека, док је Стефан Митров Љубиша несумњиво први писац који Његошеве стихове преображава у крилатеме. Први примјер који је размотрен у овом, трећем фрагменту серије радова „Љубиша и Његош – лексичке и фразеолошке паралеле” показује да је аутор *Приповијестий црнојорских и њиморских* зачетник и жанра (његошевских) антикрилатема.

4.2. Интертекстуална испоредба Његошевих стихова: да радимо да их помиримо / њл’ од мѡра вјеру ухватимо: [ГВ 728–729] и фрагмента Љубишине приповијести *Пој Андоровић нови Обилић*: „Ухватимо вјеру од умира, чисту, тврду, непреломну до Петрова-дне по нашики, који најприје на здравље дође” [види т. 2.3] показује да је Његош из силабичких разлога употребио скраћену конструкцију (ухватити вјеру од *мира*, без префикса -у, док је Љубиша Његошев стих преобразио у крилатему употребивши уобичајену пуну конструкцију (ухватити вјеру од *умира*, с префиксом -у).

4.3. Трећа паралела на релацији Његош : Љубиша која је у овом раду размотрена, између завршног стиха реплике Вука Мићуновића: Овај држи за реп ’аџи-’Аџа / и пуштит га задо̀вијек нећћ / док погине кучка али жрвњи. [ГВ 961–963] и контекста приповијести *Пој Андоровић нови Обилић*: „Или кучку уби или жрвњи [вар. жрвни] сломи¹⁾ [¹⁾Кучка лаје кад жрвњи мељу, па треба трпљети или једно уклонити.]” [види т. 3.3] потврђује да пословица има шире значење: ‘кучка се научи да лиже брашно у жрвњима па лаје кад жрвњи мељу’ (па то треба трпјети или једно уклонити). С друге стране, смисао реплике Вука Мићуновића састоји се у оцјени да ће се Мустај-кадија слијепо држати Мухамедова учења све док сам не погине или се не одрекне ислама. Без другог објашњења паремije (Љубишиног из наведене приповијести) није потпуна перцепција алузије – кадијин говор асоцира се с лајањем кучке!

ИЗВОРИ

- ВГ: *Виенац њорскій* [факсимил аутографа рукописне верзије *Горској вијенца* Петра Петровића Његоша из 1846. године, у: Александар Карађорђевић 1931; Миловић 1982; Павићевић Б. 1985: 5–41].
- ГВ: Петар II Петровић-Његош, *Горски вијенац* [у: Медаковић 1847: 1–116 (прво издање); Маројевић 2005: 35–222 (критичко издање); Маројевић 2018: 161–268 и Маројевић 2021: 201–324 (основно издање); акценатско издање је у рукопису].

ЛИТЕРАТУРА

- АЛЕКСАНДАР КАРАЂОРЂЕВИЋ 1931: А. [= Александар Карађорђевић]. Петар Петровић Његош. *Виенац њорскій*. [Аутограф]. Тисак и уметничка опрема књиге Ј. Бласника Насл. – Љубљана, [1931]. [С рељефом обновљене Његошеве капеле на корици].
- БАНАШЕВИЋ 1973: П. П. Његош. *Горски вијенац*. Критичко издање с коментаром приредио Никола Банашевић. Београд: Српска књижевна задруга, 1973.
- БОШКОВИЋ – ЛАТКОВИЋ 1952: Петар Петровић Његош. *Горски вијенац*. [Текст приредили за штампу Радосав Бошковић и Видо Латковић. Биљешке и објашњења написао Видо Латковић]. Београд: Просвета, 1952. (Цјелокупна дјела П. П. Његоша. Књ. 3). [Прво издање].
- БОШКОВИЋ – ЛАТКОВИЋ 1957: Петар Петровић Његош. *Горски вијенац*. [Текст приредили за штампу Радосав Бошковић и Видо Латковић. Биљешке и објашњења написао Видо Латковић]. Београд: Просвета, 1957. (Цјелокупна дјела П. П. Његоша. Књ. 3). [Додатни тираж I издања].
- ВУЛОВИЋ, Свет[ислав]. *Њеђушев „Горски вијенац” у немачком њреводу*: Прештампано из „Самоуправе”. Београд, 1886. [Претходно објављено у: Самоуправа, Београд, 18. јуна 1886, I, бр. 40, 1–2; 19. јуна 1886, I, бр. 41, 1–2; 20. јуна 1886, I, бр. 42, 1–3; 22. јуна 1886, I, бр. 43, 1–2; 17. јула 1886, I, бр. 64, 2–3; 19. јула 1886, I, бр. 66, 1; 20. јула 1886, I, бр. 67, 1; 22. јула 1886, I, бр. 69, 1; 24. јула 1886, I, бр. 71, 1; 27. јула 1886, I, бр. 73, 1–2].
- ЂУКИЋ 1941: П. П. Његош. *Горски вијенац*. Предговор и коментар Т. Ђукића. Београд: Издавачко и прометно а. д. Југоисток, 1941.
- ЂУКИЋ 1944: П. П. Његош. *Горски вијенац*. Предговор и коментар Т[рифуна] Ђукића. [Друго издање]. Београд: Издавачко и прометно а. д. Југоисток, 1944.
- КАЛЕЗИЋ 1994: Петар Петровић Његош. *Горски вијенац*. [Приредио Крсто Миловановић. Коментарисао Димитрије Калезић]. Никшић: Унирекс – Београд: Народно дело, [1994].
- КАРАЦИЋ 1836: *Народне српске њословице и друђе различне, као оне у обичај узетје ријечи*. Издао их Вук Стеф. Караџић. На Цетињу: У Народној Штампарији, 1836.
- КАРАЦИЋ 1845: *Српске народне њјесме*. Скупио их и на свијет издао Вук Стеф. Караџић. Књига друга, у којој су пјесме јуначке најстарије. У Бечу: У штампарији Јерменскога манастира, 1845.
- КАРАЦИЋ 1849: *Српске народне њословице и друђе различне као оне у обичај узетје ријечи*. Издао их Вук Стеф. Караџић. У Бечу: У штампарији Јерменског манастира, 1849.
- КАРАЦИЋ 1965/1987 IX: Сабрана дела Вука Караџића. Књ. IX. *Српске народне њословице*. Приредио Мирослав Пантић, Београд: Просвета, [1965, фототипски: 1987].
- КОВАЧЕВИЋ 1940: *Горски вијенац*. Историческо собитије при свршетку XVII вијека. Сочиненије Петра Петровића Његоша. [Приредио Божидар Ковачевић]. Београд: Луча, библиотека Задруге професорскога друштва, 1940.
- ЉУБИША 1924: *Пријовијести њрнојорске и њриморске*. Скупио и сложио Стјепан Митров Љубиша. Београд: Српска књижевна задруга, 1924.
- ЉУБИША 2001: Стефан Митров Љубиша. *Дјела*. Приредио Ново Вуковић. Подгорица: ЦИД, 2001.
- ЉУБИША, Стефан Митров. *Коменњарисано издање Горској вијенца Пејњра II Пејњровића-Њеђошца*. Приредио и предговор написао Радмило Маројевић. Будва: ЈУ Народна библиотека Будве – Подгорица: Ободско слово – Београд: Штампар Макарњје, 2023, 201–351 (*Gorski vijenac*. Historički događaj pri svršetku sedamnaestog vijeka. Sačinio Petar Petrović Njeguš vladika crnogorski. Prenio s ćirilice na latinicu s tumaćenjem S. Ljubiša. Izdala o svom trošku

- Matica Dalmatinska*. U Zadru: Tiskom Narodnoga Lista. 1868. [Репринт приредио Радмило Маројевић]. (Посебно издање уз Сабрана дјела Стефана Митрова Љубише). Види и: Љубиша 1868/2017.
- МАРОЈЕВИЋ, Радмило. [Критика на књигу: Стевановић 1976]. *Јужнословенски филолоџ*, Београд, 1978, књ. XXXIV, 215–225. [Прештампано у ијекавизираним облику у: Маројевић 1999, 131–145].
- МАРОЈЕВИЋ, Радмило. *Горски вијенац: изворно чишање*. Никшић: Никшићке новине – Београд: Унирекс, 1999. (Његошев гласник. Књ. I).
- МАРОЈЕВИЋ 2005: Петар II Петровић-Његош. *Горски вијенац*. Критичко издање. Текстологија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Подгорица: ЦИД, 2005.
- МАРОЈЕВИЋ 2018: Петар II Петровић-Његош. *Луча микрокозма. Горски вијенац. Шћејан Мали*. Основно издање. Ортографија и ортоегија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Никшић: Будимљанско-никшићка епархија – Београд: Удружење за неговање Његошевог дела, 2018.
- МАРОЈЕВИЋ 2021: Петар II Петровић-Његош. *Луча микрокозма. Горски вијенац. Шћејан Мали. Ноћ скујџа вијека*. Основно издање. Ортографија и ортоегија. Редакција и коментар Радмило Маројевић. Подгорица: ЦИД. 2021.
- МАРОЈЕВИЋ, Радмило Н. Његош и Љубиша – лексичке и фразеолошке паралеле. (Фрагмент: *Крађа и ѓрекрађа звона*). *Сџудије срџске и словенске*. Серија I. *Срџски језик*, 2023а, књ. XXVIII, 31–61.
- МАРОЈЕВИЋ, Радмило Н. Његош и Љубиша – лексичке и фразеолошке паралеле. (Фрагмент: *Шћејан Мали, 1*). *Сџефан Мџјров Љубиша: два вијека од рођења (1822–1878)*. Зборник радова с међународног мултидисциплинарног симпозијума (Будва–Петровац, 25–26. II 2023б). Будва: Музеји и галерије. [У штампи.]
- МАРОЈЕВИЋ, Радмило Н. Љубиша и Његош – лексичке и фразеолошке паралеле. (Поглавље: Дијахрони и синхрони пресејци семантичких поља). *Научни сасџанак славџста у Вукове дане* (Београд, 13–17. IX 2023в). [Књ.] 53/1: [...] Дијахрон и синхрон у српском језику – тачке пресека. [У штампи.]
- МЕДАКОВИЋ 1847: *Горскџи виенацъ*[.] Историческо событџе при свршетку XVII вџека. Сочиненџе П[џтра] П[џтровића] Н[џгоша.] владыке црног[р]скога. [Приредио Милорад Медаковић.] У Бечу: словима ч[астнихъ] о[таца] мехитариста. Факсимил првог издања објављиван је као посебна књига (Цетиње: Обод, 1963; Цетиње: Музеји Цетиње, 1984; Цетиње: Народни музеј Црне Горе, 2010; Подгорица: ЦАНУ, 2017) и у саставу јубиларног издања [Павићевић и др. 1985: 43–169] (навели смо важнија издања).
- МИЛОВИЋ 1982: Јевто М. Миловић. *Рукоџис „Горскоџи вијенац” Пеџтра II Пеџтровића Њеџоша*. Титоград: Црногорска академија наука и умјетности, 1982.
- МЛАДЕНОВИЋ 1996: Петар II Петровић Његош. *Горски вијенац*. Приредио Александар Младеновић. Цетиње: Обод, 1996.
- НАЗЕЧИЋ 1947: Петар Петровић Његош. *Горски вијенац*. Са коментаром С[алка] Назечића. [Сарајево]: Свјетлост, 1947.
- ПАВИЋЕВИЋ Б. 1985: Петар II Петровић-Његош. *Горски вијенац*. Уредник Бранко Павићевић, Титоград: Црногорска академија наука и умјетности и др., 1985. Издање садржи факсимил рукописа (с. 5–41) и репринт првог издања (с. 43–169).
- ПАВИЋЕВИЋ В. и др. 1947: *Горски вијенац* Петра II Петровића Његоша. [Редактор издања Видо Латковић. Објашњења саставио Вуко Павићевић, а рјечник Јован Вукчевић], Цетиње: Издање Одбора за прославу стогодишњице Горског вијенца, 1947.
- ПЕЈАНОВИЋ, Ана. *Фразеолоџија Горскоџи вијенца: Фразеолоџски жанрови, кулџурни концепџији, руски ѓреводи*. Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности, 2010.
- ПЕЈАНОВИЋ, Ана [и] Радмило Маројевић. *Фразеолоџски рјечник Њеџошевих ѓјесничких дјела*. [У штампи.]
- РАДОВИЋ 1947: Владимир Поповић. *Њеџош и наше вријеме*; П. Петровић Његош. *Горски вијенац*. 1847–1947; Ѓуза Радовић. Редакција и Коментар. Загреб: Просвјета, 1947.
- РЕШЕТАР 1890: *Горски вијенац* владыке црногорскога Петра Петровића Његоша. Увод и коментар написао Милан Решетар. У Загребу: штампала „Дионичка тискара”, 1890.
- РЕШЕТАР 1940: *Горски вијенац* владыке црногорскога Петра Петровића Његоша. Десето издање с уводом и коментаром Милана Решетара. Београд: Државна штампарија, 1940.
- СТЕВАНОВИЋ, Михаило. *Језичка ѓумачења у коменџарима Њеџошева Горскоџи вијенца*. Београд: Српска академија наука и умјетности, 1976.

- Стевановић, Михаило. *О језику Горској вијенца*. Београд: Српска академија наука и уметности, Научна књига, 1990.
- Томовић, Слободан 1986: Слободан Томовић. *Коменџар Горској вијенца*. Никшић: Универзитетска рибеч – Београд: Партизанска књига, 1986. [Прештампано у: Томовић 1999, 479–616].
- Томовић, С[лободан]. Негошев Горски вијенац. *Енциклопедија Њеџош*. Први том. [Главни и одговорни уредник Слободан Томовић]. Подгорица: ЦИД, Фондација „Негош”, 1999, 479–616.

*

- BARAC 1947: P. P. Njegoš. *Gorski vijenac*. U spomen stogodišnjice prvog izdanja. [Priredio: Antun Barac]. Zagreb: Matica hrvatska, 1947.
- LJUBIŠA 1868/2017: *Gorski vijenac*. Historički dogagjaj pri svršetku sedamnaestog vijeka. Sačinio Petar Petrović Njeđu vladika crnogorski. Prenio s ćirilice na latinicu s tumaćenjem S[tefan Mitrov] Ljubiša. Izdala o svom trošku *Matica Dalmatinska*. U Zadru: Tiskom Narodnoga Lista, 1868; Fototipско izdanje: Muzeji i galerije Budve, Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević”, 2017.

Радмило Н. Мароевич

ПЕТР II ПЕТРОВИЧ-НЕГОШ И СТЕФАН МИТРОВИЧ ЛЮБИША –
ЛЕКСИЧЕСКИЕ И ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИЕ ПАРАЛЛЕЛИ
(Фрагмент: «Поп Андрович новый Обилич»)

Резюме

В серии статей, которая продолжается настоящей работой, рассматриваются лексические и фразеологические единицы, используемые сербским прозаиком эпохи реализма Стефаном Митровичем Любишей в сборнике «Рассказы черногорские и приморские» и они сопоставляются с контекстами произведений сербского поэта эпохи романтизма Петра II Петровича-Негоша с точки зрения лингвистики, поэтики и лингвокультурологии. Анализ проводится, а также проверяется методология исследования, на материале лексических и фразеологических единиц рассказа Любиши «Поп Андрович новый Обилич».

Исследование преследует две общие задачи: во-первых, выявить дополнительные аргументы, способствующие правильному пониманию «темных мест» и вообще лексических и фразеологических единиц в произведениях Негоша; во-вторых, проследить возможное влияние поэта Негоша на язык и стиль прозаика Любиши, явившегося и первым комментатором поэмы «Горный венец».

В работе применяется интертекстуальный сопоставительный подход: примеры, засвидетельствованные в рассматриваемом рассказе, сравниваются с контекстами поэмы Негоша «Горный венец» и с комментариями этой же поэмы самого Стефана Митровича Любиши.

Специфика данного этюда состоит в том, что в нем фокусируемся на вопросах фразеологической транспозиции (на вопросе перехода свободных словосочетаний, с одной стороны, в крылатые выражения, с другой – во фразеологический тип «антикрылатых слов» и «антикрылатых выражений»).

Универзитет у Београду
Филолошки факултет
Катедра за славистику
Студентски трг 3, 11000 Београд, Србија
radmilo@mail.ru

(Примљено: 16. октобра 2023;
прихваћено: 20. маја 2024)